

Notes sobre les fires i mercats de Santa Coloma de Farners (s. XVIII-XIX)

JOSEP M.T. GRAU PUJOL

ROSER PUIG TÀRRECH

El marc econòmic

Els padrons d'habitants ens permeten aproximar-nos a la realitat socio-econòmica d'una població, a partir de la declaració dels oficis i ocupacions dels veïns. Per apropar-nos a la vila de Santa Coloma de Farners de la passada centúria, hem buidat dos padrons: el del 1838 i el del 1901. Santa Coloma se'ns presenta com una societat forestal i agrícola, que s'encamina a ser un centre comercial i de serveis, a finals de segle. La vila passa de 2.592 habitants (639 veïns o caps de casa) el 1838, a 4.666 el 1900.

El sector secundari -activitats artesanals i industrials- està poc representat. Si el 1838 ocupa el 37%, baixa al 17% en el 1901. La causa és la devallada del tèxtil: la desaparició dels teixidors i la minva dels sastres; tot i l'augment dels paletes i la nova presència dels tapers.

El sector primari, representat per l'agricultura, la ramaderia (ínfima segons la font) i l'explotació forestal, defineixen l'economia colomina, ocupant el 50% de la població activa. De fet, el gruix important són els bracers, jornalers o treballadors, que trobaven en el treball del bosc i del camp el seu sou.

El comerç té una embranzida a finals de segle, sobretot en les dècades dels setanta i vuitanta, paral·lel a l'augment poblacional. Els comerciants es multipliquen per tres -mentre que la població ho fa per dos-. El segle comporta canvis en el transport: els traginers deixen pas als carreters, qui, en menor nombre, fan més feina.

El pas dels anys també comporta nous serveis. El 1901 ja apareixen els funcionaris del jutjat, els guàrdies civils, els mestres i els religiosos de l'hospital i els nous col·legis implantats. De quatre mestres es passa a tretze (de 17 estudiants a 96) i de zero a vint-i-nou religiosos. El 1838 les desamortització i exclaustació són molt recents.

L'augment del sector terciari i classes passives és evident -el 1901- en el major nombre de criades o serventes (de 27 es passa a 80), o bé dels músics (d'1 a 4); tot i que no falta en cap cas el "*pordiosero*".

La importància del treball del bosc ens fa deturar-nos-hi. Dos altres padrons, el del 1881 i el del 1910, ens ajudaran a configurar l'evolució al llarg de la centúria. El 1838 apareixen un roder, nou carboners, dinou pinyoners, vint esclopers i vint-i-set serradors. No eren els únics que "anaven a bosc", sinó que caldria sumar-hi bona part dels bracers. Molts d'ells eren forasters, de poblacions de muntanya, on l'explotació estava més arrelada. Eren feines dures i temporals.

El roder o "*fabricante de aros*" és natural de Sant Hilari.¹ El mateix passa a Arbúcies, on el primer roder documentat és fill de la població de les Guílleries.² Els rodells eren feixos de tanys de castanyer o avellaner lligats en forma rodona, i servien per encerclar bótes i altres contenidors.³ Al llarg del segle XIX el nombre de roders augmentarà, i serà del 1900 fins al final de la I Guerra Mundial, quan arribarà al seu màxim. A Santa Coloma, el 1881 eren sis, el 1901, dinou, i quaranta-dos

1. Sant Hilari té una gran tradició de fer rodells donada la vegetació natural de castanyers. En el segle XVII la confecció dels tanys es localitava a la zona de les Guílleries (Sant Hilari-Osor-Espinelves). Com a ofici especialitzat, la primera referència en els llibres sacramentals de la població -conservats a l'Arxiu Parroquial de Sant Hilari-, és del 1686. Aquest any es casa Jaume Vernís, fadrí roder, amb Teresa Matamala; tots dos fills de boters. Altres Vernís també es dedicaven als rodells (Josep, Benet, Hilari i, més tard, Joan i Valentí) o bé continuaven la tradició familiar. Provenien de Vic.

El 1711 Joan Pau Marfà s'anomena roder, si bé dos anys abans era, genèricament, un bosquerol. Ben entrat el segle XVIII i, sobretot a finals, el nombre de roders es multiplica com a conseqüència de la creixent demanda. Alguns noms són: Rafael Soler, Salvador i Isidre Massaneda, Josep i Francesc Rovira, Miquel Bosc, Joan, Josep i Jaume Calm, Pau i Dionís Bruguera, Joan i Hilari Rossell, Joan i Francesc Busquets, Salvador Serres, Salvador Masnou, Josep Pijoan,

Antoni Donadeu, Jaume Llopis, Domènec Pujol, ... El 1795, dels setanta-dos batejos realitzats a la parròquia, dotze (17%) foren fills o filles de roders.

Al costat dels roders també són importants els serradors, molts procedents de la Catalunya nord en el segle XVII. Sempre a Sant Hilari, trobem Joan Blanc (difunt el 1695) o Pere Jasson (mort el 1706).

2. Es tracta de Francesc Rovira, fill de Josep Rovira, bracer de Sant Hilari. Es casava el 1794 amb Maria Malla, a Arbúcies. Un altre roder veí d'Arbúcies és Francesc Collell, natural d'Espinelves, que es casarà el 1795 amb Rosa Costa, com consta als llibres de matrimonis de la parròquia d'Arbúcies.

3. Sobre l'ofici de roder i, en general, de tot el relacionat amb el castanyer a Santa Coloma, cal llegir Pau Vila: "Els profits del castanyer en una vila catalana", *Visions geogràfiques de Catalunya*. Barcelona 1962, vol. 1, p. 125-128; i també l'article d'Isidre Prades: "La vinya i la configuració del paisatge forestal de la Selva", *Aixa*, 1(1987), p. 53-58.

el 1910. L'espectacular avenç i la recerca d'una millor situació laboral, faran que s'agrupin en sindicats i societats.⁴ Per una llibreta de vendes de la família Iglésias,⁵ de mitjan segle XIX, coneixem el destí dels rodells fets pels obrers del Mas Capdevila, Mas Serrahima i Miquel, del Sobirà. Són rodells de castanyer i avellaner. Els compradors vénen de la Marina (Blanes, Malgrat i Arenys de Munt), del Camp de Tarragona (Valls), del Garraf (Sitges), de Barcelona (Sant Andreu de Palomar) i també del Vallespir (Arles); llocs on els boters tenien una gran activitat relacionada amb la indústria del vi i de l'aiguardent.

Els carboners cremaven piles de llenya amb deficiència d'aire i carbonitzaven la fusta, amb el resultat d'un material d'alt poder calòric. Es tracta d'una feina molt dura, i sovint són emigrants els que s'hi dediquen. Dels que trobem el 1838, un ve de Canet d'Adri i l'altre de la Cerdanya sota domini francès, d'on vingueren molts bosquerols durant el segle XVII. Els sis carboners que treballaven als boscos de Santa Coloma el 1910, provenien de Dòrria (Joan, Josep i Francesc Moré), també de la Vall de Ribes (Joan Capa) i de Montellà (Joan Casanova). De Montellà eren també originaris dos carboners d'Arbúcies, Ventura Capdevila i Joan Valls.

Els dinou pinyoners o pinyonaires del 1838 ja no apareixen en els padrons posteriors. Es tracta -majoritàriament- de joves entre 11 i 15 anys, fills de jornalers, que recollien pinyes i n'extreien els pinyons per a la seva venda. Era feina de dones i infants.

Els esclopers o esclopeters eren vint a la Santa Coloma del 1838. Es mantingueren al llarg del segle, amb tendència a la baixa: disset el 1881 i setze el 1910. Fills de jornalers i esclopers destaquen les nissagues colomines dels Bancs, Gironès i Solenc, que arrenquen del segle XVIII.

Finalment, hem de fer esment dels serradors, entorn dels vint-i-cinc el 1838 i el 1910. Aquest darrer any apareixen nous oficis relacionats amb el bosc. Un constructor de pipes i cinquanta-sis tapers que transformen el suro de les alzines en taps d'ampolles. El 1881 només eren set. Encara hauríem de parlar de talladors, espurgadors, desemboscadors, xerracadors, escartadors i carreters que participen de l'explotació

4. Vegeu l'article de Josep CASAS: "Els rodets a la comarca de la Selva", *Aixa*, 1(1987), p. 59-64.

5. Arxiu Històric Comarcal de Santa

Coloma de Farners. Fons Patrimonials. Família Iglésias (Santa Coloma). *Libro de notas y apuntaciones* (1848-1871). Anotacions de les vendes de rodells.

forestal. El 1931, el bosc comportà uns 250.000 jornals (a un promig de 3 PTA/dia) en el partit de Santa Coloma, essent una de les principals activitats econòmiques.

El mercat

El 27 de juliol de 1344, Pere el Cerimoniós concedeix a Santa Coloma de Farners, a petició dels Vilademany, el privilegi de celebrar mercat el dimecres de cada setmana. Sembla ser que a finals del segle XVII es trasllada al dilluns.⁶ Les grans llacunes de l'arxiu municipal ens impedeixen de seguir-ne la trajectòria.

En els segles XVIII i XIX, el dret de les taules del mercat està en mans de l'obreria de l'església parroquial. La recaptació esdevé un dels ingressos per al manteniment del temple, les festes religioses i altres despeses. En concret, es tractava del lloguer de les taules i capitells (cavallets) als forasters, els dies de mercat i fira. El 1739 l'arrendament d'una taula per tot un any costava 2 lliures 12 sous. A través dels llibres de comptes coneixem l'evolució econòmica del producte del dret i, en conseqüència, del volum del mercat.⁷

A través d'una nota del 1711, sabem que les taules es guardaven a la casa Farners i, amb motiu de la guerra de Successió, i per a major seguretat, es traslladaren a la casa dels Cubies. El període 1743-1744 es tanquen a l'edifici de la notaria vella, propietat del discret Francesc Guixeres, a canvi del pagament de 2,5 lliures anuals. L'any 1858 es paguen 2 jornals (a 10 rals cadascun) per traslladar les taules i altres fustes des de sota la capella de Sant Salvador, de l'església parroquial, a l'escorxador municipal (carrer Verge Maria).

Els comptes assenten pagaments a fusters, i compres de fusta i claus per a la reparació o nova construcció de taules i cavallets. També anoten els jornals de cobrar la tributació. El 1801, durant les dues fires, es paguen a dos fusellers i el nunci 2,25 lliures per ajudar a cobrar el dret.

6. J.M. MILLÀS-F. RABASSA: *Historia de Santa Coloma de Farnés y su comarca*. Santa Coloma de Farners 1951, p.90-91, transcriu el document de la concessió de la fira. El canvi de dia del mercat, de dimecres a dilluns, també el coneixem a Olot el 1702, J.M. de SOLÀ-MORALES: "Nuestro mercado del lunes: su génesis histórica", *Pyrene*(Olot), 27(1951), p. 857-863.

7. AHCSCE. Fons Municipal Santa Coloma. Obres i Urbanisme. Obreria. Llibre de l'obra de l'església parroquial (1710/1857). El següent llibre es conserva a l'Arxiu Parroquial de Santa Coloma. Església i culte. Hisenda. Llibre de comptes de l'església parroquial, 1857-1943.

Els anys 1818-1820 el col·lector serà Dalmau Boades, negociant (fill d'un corder), que cobrarà cada any més de 23 lliures.⁸ El 1834 el recaptador és l'agutzil municipal.

A partir del 1845 es deixa la gestió directa per passar a l'arrendament del dret de taules, amb l'avantatge, per a l'obreria, de cobrar anticipadament mitja anyada. La suma monetària, que dóna el lloguer de les taules el dia del mercat, es duplica de la dècada dels anys deu a la dels setanta del segle XVIII. Tot i això, els beneficis de les fires -dos dies- superen els dels mercats de tot l'any -una cinquantena-.

La percepció del dret finalitza, per part de l'obreria, l'any 1862, quan únicament cobren els primers tres mesos. A partir d'aquell moment, els ingressos per a l'obra de l'església, provenen del lloguer de les cadires en els oficis, les captes i almoines, i el dret dels enterraments.

Les dades de què disposem no ofereixen una sèrie completa. Hi ha anys que la comptabilitat agrupa conceptes i, a partir del 1845, se sumen els diners obtinguts pels mercats i les fires. Gràcies a la minuciositat d'un administrador, coneixem les partides ingressades, dia per dia, d'alguns anys, com el 1834, que prenem com exemple (vegeu apèndix).

Aqueix any se celebren 51 mercats. El 17 de febrer se suspèn per la pluja, el 24 del mateix mes coincideix amb la fira de Sant Macià, i el 7 d'abril és fira cridada. Val a dir que les dues darreres setmanes del mes de gener (dies 19 i 26), el mercat té lloc el diumenge en lloc del dilluns. El guany total fou de 56 lliures 17 sous 10 diners, amb una mitjana d'1 lliura 3 sous 2 diners per dia. Un dels dies més forts és el dilluns abans de la fira de Sant Josep (dimecres).

Francisco de Zamora, en la seva visita a Santa Coloma, feta el gener del 1790, ens comenta l'existència d'unes mesures de pedra per a gra, fetes l'any 1708, sota els porxos de la plaça. Referent al mercat, afirma: *"es de los más concurridos y único en cuanto a la madera de botas. Véndese mucho trigo y otros granos, y especialmente volatería, buevos y caza para el consumo de Barcelona, que viene a importar cada día unas mil y doscientas libras"*.⁹

El mateix viatger, en el seu pas pel Sobirà de Santa Creu d'Horta (Osor), constata el comerç dels productes forestals a través de Santa Coloma, lloc de trobada amb els comerciants de la costa. *"Su gran*

8. El 1818, 26 lliures 6 sous 6 diners; el 1819, 26 ll. 5 s. 1 d.; i, el 1820, 26 ll. 18 s. 11 d.; de les quals, 3 lliures corres-

ponien a les fires (1,5 ll. per cadascuna)

9. *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona 1973, p. 302-303.

riqueza consiste en madera de botas y castaños, que se crían en las umbrías y que cortan de cuando en cuando, llevándolos en cargas a vender a Santa Coloma, a donde vienen a buscarlas para pipería los de la marina".¹⁰

La fusta per a bótes es treballava a la Marina, com a Lloret, des d'on s'embarcava vers el Vendrell, València, Cadis, Gibraltar i altres ports de la costa valenciana. Els vaixells que arribaven a Lloret també carregaven altres productes forestals, com ara fusta per a carros, suro, carbó vegetal, llenya, castanyes; a banda de mercaderies agrícoles (blat, vi, avellanes, pomes, fesols), ramaderes (porc salat), pesqueres (pesca salada) i manufacturades (tèxtil).¹¹

Concixem la vinguda d'artesans i negociants als mercats de mitjan segle (1847-1848). Podem esmentar boters de Malgrat, Figueres i Lloret (a comprar fusta); teixidors d'Olot, Vic, Mataró, Canet i Malgrat; peraires de Torelló, Olot, Vic, Taradell i Tordera; tapers de Calonge, Llagostera, Lloret, Blanes, Cassà i Tossa; clavaters de Vic i Hostalric; sabaters d'Olot i Sant Feliu de Pallerols; espardenyers de Tordera i Pineda; terrissers de Breda; i corders de Vic, Tordera, Banyoles, Girona, Viladrau i Palafrugell.

La celebració de fires i mercats afavoria el comerç local, per la qual cosa el municipi rebaixava, en aqueixes dates, el cobrament de les imposicions. En l'escriptura de l'arrendament del dret de mesura del gra i fruita comercialitzats a Santa Coloma, del 1837,¹² s'especifica l'obligació del pagament de 8 diners per quartera de gra o fruita -"aixís tendre com seca". La meitat a càrrec de la part compradora i, l'altra, de la venedora. Els dilluns i durant les fires únicament pagarien els venedors (4 diners).

Per a un major control fiscal, es prohibia -els dies de mercat- el comerç en un altre lloc que no fos la plaça, "en lo siti destinat a l'efecte". Solament els colomins podien vendre a les seves pròpies cases els productes de la collita. Així mateix, no desembossarien cap tribut, si les adquisicions de blat estaven destinades al consum familiar.

L'arrendatari, a més de les mesures fixes de pedra, també disposava de mesures portàtils de fusta, com a mínim sis. En el primer terç del segle XIX, hom permetia l'ús d'altres mesures, sempre que estiguessin

10. Op.cit., p. 298-299.

11. Sobre aquest tema us remetem a l'estudi d'Agustí M. Vila Galí, *La marina mercant de Lloret de Mar (segles XVIII i XIX)*. Lloret de Mar 1992.

12. AHCSCE. Fons Notarial Hostalric,

manual 1837, núm. 39, 31-XII-1836. L'arrendament es lliurà per 350 lliures al fuster Joan Xiberta. Com avaladors presentà Miquel Rodés, manyà, i Antoni Nadal, traginer; tots de Santa Coloma.

ben afinades. Entre les clàusules de l'arrendament, destaquem el compromís de la conservació del porxo de les mesures -arrenjar la teulada, blanquejar les parets, netejar- per part de l'obtentor.

La celebració del mercat del dilluns es veié afavorida, a finals del segle XIX, per l'enderrocament de la casa Farners. El 1874, durant la tercera guerra carlina, s'incendia i, sis anys més tard, la corporació municipal declara el solar d'utilitat pública. El 1883 el compra i els dos espais lliures (la plaça del costat de l'església, i la del carrer d'en Prat) s'unifiquen. De dues places se'n fa una de gran. El 1892 s'hi construiran uns porxos de pedra al costat de la paret de la capella dels Dolors.¹³

El mercat esdevenia alhora un punt d'intercanvi de productes: fruits del camp i del bosc per una banda; vestit i calçat, eines, per l'altra. Santa Coloma tenia una àrea d'influència limitada per la competència d'altres mercats propers (Hostalric, Cassà de la Selva, Blanes, Lloret, Amer, Girona, etc.) i la distància en temps. El 1790 coneixem la sol·licitud de l'ajuntament d'Arbúcies de la concessió d'un mercat setmanal -el dissabte- i dues fires anuals -15 i 16 de maig, i 12 i 13 d'octubre-. Una de les causes que exposen és la dificultat de transport dels veïns cap els mercats de Santa Coloma i Hostalric, en especial durant les estacions més plujoses o nivals.¹⁴

El dia de mercat constituïa un excel·lent moment de trobada entre parents, amics i coneguts, on s'escampaven les darreres notícies de caràcter econòmic, social o polític. També era aprofitat, pels habitants de la rodalia, per a fer altres gestions, com per exemple la visita al notari, l'anada al barber, la consulta al metge, la compra de medicines a l'apotecari, etc.

Les fires

En el segle XVIII, dues eren les fires que se celebraven a Santa Coloma, totes dues el primer trimestre de l'any: la de Sant Macià (24 de febrer) i la de Sant Salvador (18 de març). Amb escreix, la primera era la més important.

13. Vegeu l'article de Sebastià GOSAY CUIXARÉ, "La Plaça", *Ressò*, 195(1986), p. 24-25.

14. J.M.T. GRAD - R. PUIG: "Fires i mercats a la Selva (s.XVIII-XIX)", *Revista*

de Girona, 157(1993), p. 32-35. Per a una visió general dels principals mercats de l'actual província de Girona, vegeu Francesc FERRER: *L'economia del set-cents a les comarques gironines*, Girona 1989.

Si el mercat es feia a la plaça, la fira -en el segle XIX- necessitava un àmbit més gran, el Firal, eral o lloc de les eres, on el lloc era ampli per al bestiar.

A banda dels factors conjunturals, la metereologia juga un paper decisiu per a la bona marxa de la fira. El 1786, la fira de febrer resta "esgarrada per pluja" i, per a compensar la baixada d'ingressos i fomentar l'intercanvi comercial, realitzen, el 29 d'abril, una fira cridada. El 1794 també se'n fa una el 14 d'abril. El 1799 la fira cridada té lloc el 9 de juny i, l'any següent, el 6 del mateix mes. A partir del segle XIX aquesta mena de fires se succeeixen anualment i, en ocasions, se'n convoquen dues.

L'any 1812, la fira cridada s'anomena de Sant Antoni, i, el 1816, "fira nova" de Sant Antoni. Se celebra el dilluns abans del 13 de juny. Tot i això, en ocasions el dia varia: el 1834 es fa el 7 d'abril, el 1835, l'11 de maig. Llegim en el llibre d'actes municipals (conservats a l'edifici de l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners), el 18 de juliol del 1858, que es determina passar la tercera fira al dia de Santa Creu (3 de setembre): *"si se atiende el número de vecinos de que se compone esta villa y las inmensas y variadas producciones agrícolas de la rica comarca de la misma."*

Segons la comptabilitat del dret de taules, observem un canvi en el dia de celebrar la segona fira: el 1834 té lloc el 19 de març i s'anomena fira de Sant Josep. La instauració de la celebració de la festa del beat Salvador d'Horta a Santa Coloma parteix del segle XVII.¹⁵ La parròquia conservava una relíquia i era considerat co-patró. El canvi de dia es veuria afavorit per l'exclaustració dels francescans de Sant Salvi de Cladells i de l'hospici de Bellver, propagadors de la devoció popular del que també fou fra menor.

El 28 de setembre de 1853, Isabel II firma un reial decret per al qual es dóna competències als ajuntaments en matèria de fires i mercats del seu territori. Poden crear, suprimir o canviar els dies, sense haver de demanar permís a Madrid, només cal que ho comuniquin al governador de la província.¹⁶

15. Roser Puig, "El 1627 l'ajuntament i el poble de Santa Coloma de Farners instauren oficialment la celebració de la festa de Sant Salvador d'Horta", *Full Parròquial* (Santa Coloma de Farners), 21-III-1993.

16. A través del BOPG hem constatat que l'ajuntament de la Bisbal d'Empordà obté de la reina la concessió de la fira el tercer diumenge de novembre (núm.4, 9-1-1852). A partir de la publicació de la nova llei, Banyoles publica l'establiment

Les fires atrauran comerciants de llocs molt més allunyats que els mercats, essent unes jornades idònies per a la compra-venda de bestiar especialment.

Segons el registre de passis de ràdio -realitzats en plena guerra dels Matiners (1847)-,¹⁷ tenim notícia de la vinguda d'alguns venedors i compradors foranis. Per Sant Macià, arriben a Santa Coloma, procedents de Blanes, dos comerciants (Jaume Pons, Ramon Ferrer), un manescal, un tractant (Ferriol Costa), un flequer i un espardenyer. De Lloret, un traficant (Joan Serrat); de Malgrat, un barber i un espardenyer; de Palafrugell, 3 corders. De Girona, un daguer, un boter i un negociant; de Sarrià de Ter, un sastre. De Llagostera, un taper; d'Hostalric, un "*chapucero*"; i de Vic, sis corders.

Per la fira de Sant Josep, el 18, 19 i 20 de març, acudeixen de Blanes, un sabater, un manescal, un esparter i un sabater. De Lloret, repeteix Joan Serrat; de Malgrat, tres negociants (Joan Pau i Jaume Garriga, i Pau Martí); de Palafrugell, un corder i un sabater. De Girona, un sabater, un mestre de cases i un negociant. D'Osor, un teixidor. De més lluny, vénen un ferrer i un traficant (Jacint Sabater) de Banyoles; de Foixà, un fabricant de carruatges; de Pals, un negociant; i de Vic, sis corders. Destaquen, pel seu volum, els corders de Vic: el 1848, per Sant Macià, en vénen quinze i, per Sant Josep, dinou.¹⁸

A Girona, a inicis del mil vuit-cents, les mercaderies exposades a les fires provenien dels corregiments i partits de Girona, Barcelona, Figueres, Mataró, Vic, Puigcerdà, Manresa. Destacaven els rams tèxtil i el bestiar gros.¹⁹

L'ajuntament de Santa Coloma imposava un dret sobre el comerç de bestiar, 4 diners per lliura (5/3 o 1,6%), a satisfer a parts iguals entre comprador i venedor. Per aquest motiu, els dies de mercat, es plantava

de la fira els dies 5 i 6 d'agost; Ripoll, el 14 i 15 d'octubre (núm.126, 21-X-1853). Llagostera, que ja celebrava fira el 24 d'agost, n'estableix una de nova el 24 de maig (núm.152, 21-XII-1853). Finalment, Viladrau estableix dues fires anuals, el darrer diumenge de gener i per Santa Anna (26 de juliol) (núm.5, 10-I-1855). Sobre Llagostera vegeu Marta Albà: "El mercat i la fira", *Crònica* (Llagostera), 1(1990).

17. AHCSCE. Fons Municipal. Santa

Coloma. Seguretat Pública, Llibre de passis de radi. 1847-1848.

18. Sobre Vic i la importància del seu mercat i dels corders, us remetem a Eduard JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*, Barcelona 1976. El 1785 existien a Vic 158 corders (p. 256), el 1820 eren 311 entre corders i espardenyers, i 210, el 1851 (p. 318).

19. R. ALBERCH-P. FREIXAS-J. MIRÓ, *Fires i mercats a Girona*, Girona, 1983, p. 126-127.

una taula amb estris d'escriure, a la plaça de la Font, davant la casa d'en Narcís Simon. Durant les fires, se situava al Firal. La pena per als contraventors era de 3 lliures, amb la possibilitat de decomissar els caps de llana o pèl. Els veïns -com en el dret de les mesures- gaudien d'algunes exempcions, en especial si els animals eren "per lo consum de sa família". L'any 1837, el dret s'arrendarà al courer Josep Boades, per 355 lliures. Els seus avaladors seran un corder, Gaspar Vila i un vidrier, Pau Quintana.²⁰

Per a la circulació de caps de bestiar pel nostre país, l'Estat obligava als propietaris a obtenir una guia o conducta a les administracions de rendes (circular de la Direcció General de Duanes i Aranzels del 14-X-1852). Per aturar el contraban des de França, el 4 de juny del 1853 es dicta una reial ordre per controlar el moviment del bestiar a la frontera, sigui de pastura, per comerciar, o simplement, les cavalleries dels caruatges que travessen els límits territorials. El 20 de desembre del 1853 es prohibeix expressament que els ajuntaaments emetin qualsevol tipus de certificat o document amb la descripció de l'animal, per no confondre'l amb la guia, i evitar així el frau fiscal (BOPG 1853 núm.153). Es conserva una llibreta de l'estanc número dos de Santa Coloma, amb els registres d'animals dels anys 1853-1864.²¹ Reflexa especialment els animals de càrrega i tir -rucs, cavalls, eugues, mules i matxos- i de forma esporàdica trobem bèsties destinades a l'alimentació -porcs i moltons-.

En la majoria d'ocasions es tracta d'animals comprats a Santa Coloma per a la seva revenda posterior. La seva procedència és local, comarcal o de zones més allunyades, fins més enllà de les fronteres.

La certificació ens aporta dades sobre els compradors, els seus noms, la localitat de residència; i els animals, la descripció física (tipus, edat, color, mides), l'origen (francès o del país); i la destinació. En les inscripcions més tardanes hi consta qui fa efectiu el pagament. En apèndix adjuntem la relació de les certificacions, diferenciant aquelles que aporten el nom del venedor -no arriben a un terç del total-.

Si repassem els venedors, observem que la majoria són de la vila de Santa Coloma. A vegades s'esmenta que l'animal és de cria pròpia. També destaquen poblacions properes, com Sant Miquel de Cladells,

20. AHGSCF. Fons Notarial. Hostalric manual 1837, núm.39, 31-XII-1836.

21. AHGSCF. Fons Personals. Rosque-

lles. El document consta de 60 fulls, dels quals només són escrits setze.

Sant Martí Sapresa (Brunyola), Vilobí d'Onyar, l'Estanyol (Bescanó). Cal esmentar comerciants de Cassà de la Selva que condueixen mules procedents d'indrets pròxims a la frontera (La Jonquera, Figueres, Camprodon).

Els compradors, tret d'alguna excepció, són catalans. Sobresurten, pel seu nombre, els gitanos de poblacions de la província de Tarragona (Valls, Montblanc, Reus, Tortosa) i de més properes (Girona ciutat, Arenys de Munt). En el document no es defineixen com a gitanos, però els seus cognoms ho mostren: Escuder, Carbonell, Giménez, Cortès, Castro, Pinto.²² El seu rumb té direcció vers les viles de procedència o fires de les comarques meridionals.

No hem de menystenir els ramblers de Santa Coloma de Queralt: Joan i Josep Segura, Josep Ventura, Josep Mullaret, Magí Pinyol, Jaume Laposa. S'interessen -bàsicament- per mules i matxos joves (en dues ocasions procedents de Camprodon).

Resten, encara, altres persones. De la mateixa Santa Coloma de Farners i els seus veïnats, de la mateixa comarca (Amer), de zones de muntanya amb forta tradició ramadera (Campelles, Camprodon), sense oblidar l'Empordà (Figueres, Verges). Finalment, del Pla de Girona (Palau-Sacosta, Girona, Serinyà), de la Garrotxa (Sant Feliu de Pallerols) i de la Marina (Tossa, Mataró). Residualment, un lleidatà i un vendrellenc.

Les transaccions es realitzen per les fires de Sant Josep o Sant Macià, coincidint amb la diada; i també en els mesos de gener (fira d'Amer) i, puntualment, a la primavera o estiu (fires de Verdú, Santa Coloma de Queralt).²³

Els mercats de Vic i Barcelona constituïen focus d'atracció, on es venien animals de cria. Els menestrals i petits masovers eren criadors de porcs que després venien per engreix a pagesos.²⁴ És el cas de Joaquim Bosc, qui, el 1853, ven 18 porcs que tenen com a destí Barcelona. En la matrícula industrial de Santa Coloma, l'any 1851, apareixen dos "*tratantes de ganado de cerda*", Joan Bonet i Josep Coromines. El 1859, a més del darrer, hi consten Dalmau Boades i Salvador Climent. Vuit anys després, Jacint Capdevila cotitza per una botiga de pernills.

22. Sobre els gitanos entre d'altres vegeu els articles de Margarita CUARTAS, "Los gitanos catalanes en el último tercio del siglo XVIII", *Archivium* (Oviedo), XXVI (1976), p. 283-292; i del Grup LAU: "Els gitanos catalans al segle XVIII", *L'Avenç*, 12(1979), p. 60-64.

23. Núria SALES, *Mules, ramblers i fires (s.XVIII-XIX)*, Reus 1991, aporta les fires que visitaven els ramblers de Santa Coloma de Queralt (p.28-29).

24. Rosa CONGOST, *Els propietaris i els altres. La regió de Girona (1768-1862)*, Vic, 1990, p. 172-173.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Constatem una escassa presència de rucs, de menor valoració. Se'n venen quatre, la meitat comprats per un gitano. La cavalleria és més abundant, quatre eugues i tres cavalls. Les fonts estudiades no aporten, però, el preu.²⁵ Era una inversió important, que podia tenir un valor superior a un habitatge. Així, en un repàs superficial del Butlletí Oficial de la Província de Girona, hem observat la publicació i difusió de circulars que denunciïn robatoris d'animals de càrrega i tir.²⁶

Coincidint amb les fires, palesem la vinguda de xolladors -la majoria gitanos-. El 23 de febrer de 1847 n'arriben cinc: dos de Sant Feliu de Guíxols (Jacint i Marià Cortès), i tres de Mataró (Onofre i Pere Ferrer, i Francesc Costa). El 18 de març -per a l'altra fira- repeteixen els dos primers, i el dia 28 en vénen dos de nous (Pablo Lope -de Villalba Alta, Terol- i Calixto Prades). Pablo Lope repeteix el 20 d'abril, en companyia de l'esquilador de Perales, Terol, Joaquín Saliente i un tercer d'Olot. El 7 de juny acudeixen Antoni Pubill, de Canet de Mar i Antoni Malla; després es dirigiran a Malgrat. Finalment, el 19 de setembre trobem el xollador de Banyoles, Esteve Giménez. El 26 de febrer del 1848, l'únic esquilador que deix constància del seu pas per Santa Coloma és el mataroní Joan Cortès.

Un altre ofici relacionat amb el bestiar són els manescals, anomenats a l'època, "albeiters". En el registre fiscal de contribució industrial de Santa Coloma, del 1851, apareixen tres manescals-ferradors: Narcís Simon Masoller, Salvador Masbernà i Joan Rodó; en el del 1868, el primer i Francesc Codina, veterinari.

En el registre de passis de radi de 1847 apreciem la vinguda, per Sant Macià, del manescal de Blanes, Jaume Vilaseca, que tornarà per Sant Josep i també el 4 de març. En sentit invers, el 5 de gener, dos manescals de Santa Coloma van a Amer, a la fira. Narcís Simon, l'endemà de la Mare de Déu d'agost es desplaça a Malgrat de Mar, i Salvador Masbernà a Vilobí d'Onyar el 4 de setembre. Les fires de Sant Narcís de Girona

25. El 1855 Miquel Nadal, negociant d'Arbúcies, "*para expedición de sus negocios*", ven un matxo de 5 a 6 anys i un carro al negociant de Breda, Manuel Xifré, per la suma de 7,5 onces d'or. AHCSCF. Fons Notarial. Arbúcies, manual 1855, núm.25, notari Aleix Milans, fol.415. Actua de testimoni el manescal de Breda, Josep Marlet.

26. Com a mostra, en la guerra dels matiners, hi ha dos casos de furt de matxos. Un, d'1,5 anys, propietat de Josep Vilaret, d'Arbúcies, fou robat el 1847 (BOPG núm.28, 3-III-1847). L'altre, de 3 anys, era pres el 1849 a Domènec Castanyer, de Sant Miquel de Cladells (BOPG núm.38, 28-III-1849).

atreuen Narcís Simon, que també va a la ciutat el 17 de desembre i, el 21 de desembre, a Calella. Encara que sigui de passada, esmentem els ferrers, que ferraven les cavalleries.²⁷

Tornem als xolladors. En els llibres sacramentals de Santa Coloma -conservats a l'arxiu parroquial-, hem localitzat el casament de Josep Malla Batista, "transquilador" natural de Reus i resident a la parròquia del Pi de Barcelona. Es casava amb la colomina Maria Batista Soler, filla de pare de Vilablareix (Joan o Menna Batista Escuder) i mare de Torroella de Montgrí (Maria Soler Espinàs). Tots ells són "castellans nous", apel·latiu referit als gitanos.

Ja hem vist com membres d'aquesta ètnia arribaven de lluny a Santa Coloma per comprar animals de càrrega i tir, que després vendrien en un altre mercat o fira. La seva importància en la rambleria es palesa en la fira de Sant Lluç d'Olot, on el tercer dia s'anomenava "fira dels gitanos".²⁸ També eren manescals i xolladors.

A Santa Coloma existia, en el segle XIX, un grup estable de gitanos. El sogre de Josep Malla, un cop viudo (1822), es tornava a casar, amb Francesca Pubill Giménez (també de la parròquia del Pi) i s'establien a Santa Coloma. Un fill seu, del primer matrimoni, Josep Batista Soler, es maridava amb Agustina Cantarell Cargol, de pares de Manresa i Blanes. Josep Batista moria a Santa Coloma l'any 1851. Un segon fill, natural de Santa Coloma, Antoni Batista Soler, s'enllaçava amb Rosa Moré Dalmau, filla d'un carboner natural de Dòrria, que no era gitana. Moria a la vila l'any 1855. Un fill del segon matrimoni, homònim, Antoni Batista Pubill, prenia per muller a Teresa Mora, de Tordera. Si el Malla era xollador, els Batista són negociants, venedors ambulants que van pels mercats propers. Si seguim el registre de passis de ràdio del 1847, trobem Josep Batista a Girona, Cassà de la Selva, Caldes de Malavella, Vidreres, Sant Hilari, Fornells de la Selva, Maçanet de la Selva, Hostalric, Tordera i la Bisbal. El mes de juny, per exemple, va el diumenge, 13, al mercat de Vidreres, on hi torna el dimarts, després del mercat de Santa Coloma del dilluns. L'endemà, dimecres, es dirigeix a Sant Hilari, on torna el dia 21 i el 24. El dissabte va a mercat a Girona.

27. L'AHCSCE conserva les llibretes de comptes de la ferreria de la família Torra, de Santa Coloma (1807-1811, 1823-1842, 1904-1913), a través de les quals hom pot conèixer els seus clients, els

serveis, els preus i la forma de pagament. També guardaven diversos remeis per a tractar malalties d'animals (segle XIX).

28. Joaquim DANÉS, *Pretèrits olotins*, Olot, 1937, p. 291.

El seu germà, Antoni Batista, també negociant, l'acompanya en algunes ocasions, però té una ruta més àmplia. El dimarts va a Hostalric, el dimecres a Cassà de la Selva, el dijous a Tordera, el dissabte a Girona i el diumenge a Vidreres. També el trobem a Caldes, Maçanet, Sant Hilari, Amer, Anglès, Fornells, Llagostera i Riudellots.

També vénen a Santa Coloma a vendre, gitanos d'altres indrets, més o menys propers. El mateix any ve Antoni Batista -homònim del colomí-, solter veí de Girona i Josep Soler. El primer fa un recorregut per Vallcanera, Salitja, Hostalric, Amer, Riudellots i Tordera. El Soler passa per Santa Coloma per anar a Sant Hilari i Granollers, tot i que ve expressament de Girona -amb viatge d'anar i tornar- moltes setmanes.

Segons el padró d'habitants del 1875, a Santa Coloma hi residia encara una família gitana integrada per Pau Giménez, Rosa Batista i els seus fills Joan, Josep i Emília. La muller, nascuda al sí de la família Batista, a Santa Coloma, i ell, un comerciant provinent de Sant Pau (Barcelona), vingut -sembla- el 1863.

El mercat a l'actual Plaça Farners al final del segle passat. Foto Francesc Xavier Aulí. Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners.

Apèndix

Recaptació anual del drets de taules als mercats i fires de Santa Coloma de Farners (1711-1862)

<i>any</i>	<i>mercat</i>	<i>fira S.Macià</i>	<i>fira S.Salvador</i>	<i>fires cridades</i>
	ll. s. d.	ll. s. d.	ll. s. d.	ll. s. d.
1711		4 10	5 18	
1710-11	10 19 11	(del 29-VI-1710 al 25-VI-1711)		
1712		26 1 11	(inclou la de S.Salvador)	
1711-12	13 11 11			
1738		4 10 11	9 10	7 3
1739	19 10 4	18	7 10	
1740	19 2	12	7	
1742	16 15 6	19 1 1	11 3 1	
1743		18 2	10 10	
1744	16 14	18 2	8 1 6	
1765	19 4 1	19 3 4	12 16 6	
1766	21 10 4	23 10 4	10 13	
1767	22 6	20 19 9	12 16 6	
1768		24 1 3	14 6	
1768-69	37 7 5			
1769		23 11	14 19 7	
1770-73	100 4 7			
1770		25 10	13	
1771		24 10	11 4 7	
1772		26 11 11	13 10	
1773		24 7	13 11 5	
1774	30 8 6	31	9 3 9	
1775		28 11 3	16 3	
1776		30 16	14 9	
1777		29 13 6	16 5	
1778		30	12 2	
1778-79	50 9 6			
1779		25 12	16 15	
1780-81	51 2 11	45 1	27 17	

1782		24 2 3	21 11 3	
1782-84	82 10			
1783		30 15	14 2 6	
1784		26 12	10 9 7	
1785	30 1 4	27 15	10 11 3	
1786	37 10	6 13 1	29 4 9	
1787	42	34 14 10	23 7 6	
1788	45	39 14 8	20 2	
1789-91	125 17 3	100 16	48 5 6	
1792		32 18 9	21 11 6	
1792-93	65 6 4			
1793		31 12 4	14 2 6	
1794		0	2 6 8	9(14-IV)
1795		16 9 4	9 4 2	
1796	37	35 8	11 18	
1797	34 6 10	35 4 6	7 11 4	
1798	38 16 10	34 10	19 4	
1799	31 18 8	37 13 1	16 1	6 6 9
1800	35	14	30	2 3
1801	34 10 9	35	16	6
1802	34 10 5	33 3 8	24 2 10	4 17 5
1803	35 2 6	32 8 4	21 2 8	5 2 3
1804	100	41	25	9
1805	87	33 2	25 13	10 16
1806	108 8 6	40 8 6	22	12
1807	79 16 11	37 11	14 1 3	12 1*
1808	42	23 17	6	20 12*
1810		23 6	10 1	1 1
1811		12 15		3 7 10
1812		37 6	16 6	4 18
1813		20 2	10 10	
1814		12	15	
1815		7 10	18 15	
1816	70 2	37 15 9	20 1 3	13 15 8*
1817	53 8 4	34 2 10	21 2 6	9 17 9
1818	81 6	35 5	13 17 6	14 8 9
1819	93 5	17 3 1	17 15 8	
1820	95 15 9	25 19 4	14 8	
1834	56 17 10	15	11 6 2	5 8 9

1835	43	1	11	17	9	8	12	9	3	2	16	6
1846	90	(a partir d'aquest any, inclou mercat i fires)										
1847	75											
1848	75											
1849	181	28	6									
1850	191	5										
1851	151	8	6									
1852	141	16	10									
1853	112	10										
1854	107	5	2									
1857	36	7										
1858	49											
1859	40	5	1									
1860	23	10	10									
1861	28	1	6									
1862	8	18	6	(tres mesos)				ll.= lliures; s.= sous; d.=diners.				

ll.= lliures; s.= sous; d.=diners.

* suma de dues fires cridades.

*Fires de Santa Coloma al Firal al final del segle passat. Foto Francesc Xavier Aulí.
Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners*

Ingressos diaris del dret de taules del mercat de Santa Coloma de Farners dels anys 1834 i 1835 (en diners)

1834					
<i>mes</i>	<i>dia</i>	<i>recaptació</i>			
gener	6	219	octubre	22	306
	13	276		29	138
	19	322		6	228
	26	360		13	249
febrer	3	240	novembre	20	240
	10	312		27	272
	17	0		3	357
	24	fira		10	37
març	3	220	desembre	17	199
	10	412		24	186
	17	516		1	255
	24	240		8	382
abril	31	264	TOTAL	15	303
	7	fira		22	366
	14	352		29	262
	21	442			13.654
maig	28	120	1835		
	5	613	<i>mes</i>	<i>dia</i>	<i>recatació</i>
	12	246	gener	5	8
	19	364		12	294
juny	26	366		19	260
	2	216		26	304
	9	492	febrer	2	222
juliol	16	216		9	285
	23	150		16	257
	30	342		24	fira
agost	7	270	març	2	125
	14	260		9	376
	21	225		16	101
	28	248		23	178
setembre	4	220	abril	30	399
	11	183		6	268
	18	241		13	348
	25	198		20	351
	1	244		27	186
	8	259			
	15	226			

maig	4	389	setembre	7	165
	18	338		14	130
	25	382		21	240
juny	1	532		28	138
	8	222	octubre	6	48
	15	238		12	84
	22	261		19	81
	29	330		26	138
juliol	6	418	novembre	2	149
	13	230		9	84
	20	172		16	168
	27	103		23	220
agost	3	127		30	223
	10	116	desembre	7	72
	17	93		14	48
	24	81		21	144
	31	108		28	111
TOTAL				10.343	

*Fires de Santa Coloma al Firal al final del segle passat. Foto Francesc Xavier Aulí.
Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners*

Certificacions de bestiar emeses pel segon estanc de Santa Coloma de Farners (1853-1861)

<i>data</i>	<i>comprador</i>	<i>lloc</i>	<i>venedor</i>	<i>lloc</i>	<i>animal</i>	<i>edat</i>
6-I-1853	Antoni Escuder	Valls	Narcís Simon	S.Coloma F.	matxo	4,5 (1)
22-I-1853	Lluís Salamó	Campelles	Josep Comalada	Id.	ruc	2,5
11-II-1853	Pere Mach	S.Coloma F.	Cosme Boades	Cassà S.	matxo	? (2)
19-III-1853	Joan Segura	S.Coloma Q.	Gabriel Carreres	Cassà S.	matxo i mula	(3)
Id.	Josep Carbonell	Tortosa	Pere Vilà	Vilobí O.	matxo	2,5
20-III-1853	Joan Cortès	Girona	Josep Savinyà	Anglès	euga	14
11-IV-1853	Bertomeu Pinto	Valls	Ramon Viader	Cladells	mula	3 (4)
Id.	Id.	Id.	Salvador Torner	Id.	mula	3 (4)
Id.	Id.	Id.	Antoni Bosc	S.Martí S.	mula	3,5 (4)
16-V-1853	Pere Mach	S.Coloma F.	F. Miquel Boix	Cassà S.	matxo	? (5)
3-VII-1854	Joan Serra	Lleida	Baldiri Caballé	?	mula	5 (6)
8-I-1855	Josep Giménez	Montblanc	Jaume Guich	S.Coloma F.	mula	1,5 (7)
Id.	Macià Escuder	Id.	Francesc Casanoves	Id.	mula	4,5
1-VII-1856	Antoni Escuder	Valls	Josep Ripoll	Id.	mula	3 (8)
Id.	Id.	Id.	Josep Ribes	Id.	mula	6 (8)
13-III-1861	Josep Ventura	S.Coloma Q.	Esperança Bru	Id.	mula	4 (9)
19-III-1861	Francesc Castro	Casp	Joan Xic	l'Estanyol	mula	4(10)

- (1) es dirigeix al Vendrell
 (2) la guia del matxo fou emesa a la Jonquera (5-II-1853)
 (3) la guia dels animals es despatxa a Camprodon
 (4) es dirigeix a Verdú
 (5) guia despatxada a Figueres (5-V-1853). El matxo és francès
 (6) es dirigeix a Santa Coloma de Queralt
 (7) es dirigeix a Montblanc
 (8) mula criada a casa seva
 (9) paga la certificació Salvador Masbernà, manescal
 (10) paga la certificació Narcís Simon, manescal

Família de gitans de pas per Catalunya al primer terç del segle XX. Foto Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners

<i>data</i>	<i>nom</i>	<i>lloc</i>	<i>animal</i>	<i>edat</i>	<i>observacions</i>	
10-I-1853	Joaquim Bosc	S.Martí S.	18 porcs		Destinació: Barcelona	
19-III-1853	Magí Pinyol	S.Coloma Q.	matxo	?	Guia emesa a Camprodon	
19-III-1853	Josep Giménez	?	mula	3	Destinació: Roquetes (Tortosa)	
	Id.	Id.	matxo	?	Id.	
	Id.	Id.	matxo	3	Id.	
	Id.	Id.	2 rucs	2-3	Id.	
	Id.	Josep Carbonell	Tortosa	mula	3	
	Id.	Id.	matxo	4		
4-IV-1853	Antoni Escuder	Valls	mula	2		
	Id.	Id.	mula	3		
	(?)	Narcís Masoller	S.Coloma F.	2 mules	2	Destinació: Vic. Són de cria pròpia
17-VI-1853	Dalmau Planes	Id.	mula	2	Destinació: Vic	
5-XII-1853	Jacint Mollera	?	mula	1,5	Destinació: Barcelona, i	
	Id.	Id.	mula	1,5	provenen de Palau-Sacosta	
	Id.	Id.	mula	0,5	Id.	
19-III-1854	Jaume Laposa	S.Coloma Q.	matxo	1,5	Animal del país	
	Id.	Rafael Juncà	Serinyà	mula	-1	Destinació: Banyoles
	Id.	Id.	matxo	-1	Id.	
	Id.	Antoni Genesta	Camprodon	2 eugues	?	Destinació: Camprodon
	Id.	Id.	matxo	?	Id.	
12-VIII-1854	Bertomeu Pinto	Valls	2 mules	2	Destinació: Valls	
24-II-1855	Antoni Escuder	Valls	mula	6	Animal del país	
	Id.	Id.	mula	3	Id.	
	Id.	Id.	mula	4	Id.	
	Id.	Isidre Gay	El Vendrell	matxo	5	
	Id.	Id.	matxo	4		
	Id.	Macià Escuder	Montblanc	euga	10	
	Id.	Francesc Vallmajor	Amer	cavall	4	
19-III-1855	Antoni Escuder	Valls	mula	3		
	Id.	Macià Escuder	Montblanc	mula	3	
9-III-1856	Macià Carbonell	Reus	mula	3		
29-V-1856	Bertomeu Pinto	Valls	mula ?	3	Paga la guia Joan Negre	
10-XI-1856	Miquel Vergés	?	matxo	1,5	Paga Esteve Fàbregues	
5-I-1857	Antoni Comes	?	ruc	3,5		
12-I-1857	Francesc Vila	?	25 moltons		Paga Joan Negre	
19-III-1857	Miquel Garriga	Tossa	matxo	2,5		
	Id.	Francesc Pujol	S.Feliu P.	matxo	1,5	
24-III-1857	Josep Segura	S.Coloma Q.	mula	3	Paga Francesc Casanoves	
	Id.	Id.	mula	2	Id.	
	Id.	Id.	mula	3	Paga Francesc Codina, S.Coloma F.	
	Id.	Ramon Simon	?	mula	3	
8-VI-1857	Josep Segura	S.Coloma Q.	mula	3		

	Id.	Id.	Id.	matxo	4	Paga Magí Huguet
24-II-1858	Antoni Cortès	Arenys Munt	cavall	4,5		Paga Francesc Codina
26-II-1858	Id.	Id.	cavall	3		Paga Narcís Simon, S.Coloma F.
15-III-1858	Antoni Escuder	Valls	mula	1,5		Id.
19-III-1858	Rafael Boix	Figueres	mula	?		
	Id.	Antoni Escuder	Valls	mula	1,5	
	Id.	Id.	Id.	mula ?	6	
	Id.	Id.	Id.	mula	2	
	Id.	Joaquim Martí	Banyoles	mula ?	2,5	
	Id.	Antoni Cortès	Arenys Munt	matxo	4	Paga Vicenç Coll
	Id.	Josep Mulleret	S.Coloma Q.	matxo	2,5	
	Id.	Id.	Id.	matxo	2	
9-XII-1858	Antoni Cortès	Arenys Munt	matxo	3		Paga Francesc Codina
25-II-1860	Onofre Ferrer	Mataró	euga	7		Paga Marià Coll, S.Coloma F.
	Id.	Josep Coll	Verges	mula	3	
Paga Salvador Masbernà, S.Coloma F.						
2-V-1864	Agustí Sureda	S.Pere C.	mula	5		

(l'edat del bestiar és en anys)

Font: AHCSF. Fons Personals. Família Rosquelles. Llibreta de certificacions del segon estanc de Santa Coloma de Farners (1853-1864)

El mercat a la plaça l'any 1910. Foto Arxiu Jaume Martí Carreras.

Distribució socio-professional de Santa Coloma de Farners, segons els padrons d'habitants del 1838 i del 1901

AGRICULTURA, RAMADERIA I EXPLOTACIÓ FORESTAL

<i>-agricultura</i>			<i>-explotació forestal</i>		
Jornaler	338	752	Serrador	27	37
Pagès	11	1	Pinyoner	19	-
Hisendat	7	46	Roder	1	19
<i>-ramaderia</i>			Carboner	7	-
Pastor	2	3	Escloper	20	15
Xollador	-	2			

ACTIVITATS ARTESANALS I INDUSTRIALS

<i>-metall</i>			<i>-tèxtil-espart-vímet</i>		
Aguller	1	-	Cadirer	-	2
Armer	-	1	Cisteller	2	-
Calderer	-	7	Estorer	-	6
Ferrer	24	17	Corder	20	1
Ganiveter	-	2	Cordoner	2	-
Llauner	7	7	Pentinador	2	-
Rel·lotger	2	3	Peraire	1	-
Serraller	1	10	Perxer	1	-
<i>-construcció</i>			Sastre	28	11
Mestre de cases	13	42	Teixidor lli	3	-
Pintor	-	3	Teixidor	49	1
<i>-fusta/suro</i>			<i>-pell</i>		
Boter	1	13	Baster	-	2
Constructor carros	2	5	Curtidor	-	2
Fuster	10	21	Seller	1	5
Taper	-	57	<i>-producció diversa</i>		
<i>-calçat</i>			Moliner	4	6
Espardenyer	3	31	Peó	-	2
Sabater	23	17	Rajoler	5	4
(cf. escloper)			Menestral	4	-

COMERÇ I SERVEIS

<i>-transport-hosteleria</i>			Notari	3	2
Cafeter	-	7	Procurador	-	9
Carreter	1	12	Registrador	-	1
Cotxer	-	1	Agrimensor	-	2
Cuiner	-	1	Cirurgià	2	-
Taberner	1	2	Farmacèutic	2	3
Traginer	45	6	Manescal	1	1
<i>-comerç</i>			Metge	3	4
Botiguer	2	16	Mestre	4	13
Comerciant	10	60	Músic	1	4
Negociant	11	-	<i>-serveis diversos</i>		
Revenedor	2	-	Agutzil	2	4
<i>-alimentació</i>			Barber	4	9
Carnisser	3	13	Carter	-	1
Confiter	8	13	Criat	3	-
Flequer	10	29	Escarceller	1	2
Pastisser	1	-	Guarda	-	3
Semoler	6	3	Guàrdia Civil	-	13
Xocolater	1	-	Pregoner	1	1
<i>-professionals</i>			Sagristà	1	-
Advocat	3	5	"Serenó"	-	3
Causídic	2	-	Serventa	27	80
Escrivent	-	12	Capatàs	-	1
Jutge	-	1	Empleat	-	1

ALTRES

<i>-eclesiàstics</i>			<i>-diversos</i>		
Prevere	6	10	Estudiant	17	96
Religiosa	-	26	Militar retirat	2	3
Religiós	-	3	Presos	-	6
			Pobre	1	1

Nota: No inclou la població dels veïnats de St. Pere Cercada ni Castanyet.

Font: AHCSCF. Fons Municipal. Sta. Coloma de Farners. Població. Padró d'habitants. 1838 i 1901.